

לעבוד את ה' יתכרך זיראה: במגדל ראשון. שנו דור ההפלה: לבד
 יהגה אימה. התורה שחלמה תהיה נמוך לזמנה ויראה מהש"ס: איה
 סופר איה שוקל. מי יוכל לספור כמה מגדלים התריב הקב"ה על
 שחררו: לו לעולם יהא אדם ירא שמים. לריך האדם להחנות מגדלות
 ה' בכל יום. שעל ידה יצוא ליראה
 שמים: ומודה על האמת. אם חטא,
 ולא ימלא עינו אמתלה על חטאיו
 לזכות את עצמו: ודובר אמת בלבבו.
 אם מוכרחים לנו לשקר מפחד
 האויב, לכל הפחות שנלכנו נאמר
 אמת: ישבים ויאמר. יתפלא כל יום
 על כבוד שמים: מה אנו. שכלנו מוגבל
 על יכולת להשיג הבנת החסוד: מה
 חיינו. ימו חיינו קלרים ולי אפשר
 להספיק הרקיע: מה חסדינו. גם
 החסדים שלנו אינם צלם שלם: אנשי
 השם. אנשים צעלי שם ומפורסמים
 בעולם: ומותר האדם מן הבהמה אין.
 שכסם שנמלכים על הבשמה לשחיטה
 כך נמלכים על האדם למיתה: בני
 בריהו. עם ישראל שזכינו שנתן לנו
 הקב"ה את תורתו: לפיכך. ממוך
 שנתר השי"ת בלחוננו וחינו אלה.
 חובה עלינו להודות ולשמוח על כך
 ולשנחו: אשרינו מה טוב חלקנו. שאין
 צעם ישראל קוסמים ומנחשים כמו
 שיש אלה הגויים: ומה יפה ירושתנו.
 שנתן לנו תורה ומצוות: שאנחנו
 משכימים ומעדיבים. שזיכנו לייחד
 את שמו הגדול בנזקק ובערכ בקריאה
 שנוע: קדש את שמך וכו'. לכן אנו
 מנזקקים שיחיד שמו עלינו. ויקדש את
 שמו הגדול בעולם ע"י טיקוס
 ברעשים: כדי שיכירו וידעו. להכנות
 כבוד ה' בעולם: עשה עמנו צדקה
 וחסד. אנו מנזקקים מתנת
 חסד ולא מלד מעשינו הטובים: בעת
 ההיא אביא אתכם. שהקב"ה צלמנו
 יבא לחתנו לארץ ישראל:

ולדבר אמת ואפי' בלבבו. ור' בנימין אחי אמר שראוי לומר בסתר,
 שלא אמרו אבא אליהו אלא כנגד דורו של שמד אשר שגורו שלא
 לקרות קריאת שמע ולא היו יכולין להיות ריאן בגלוי, וזהו שאמרו
 וחיבינו אנו לומר לפניך חסוד שמע ישראל, ועל כן אמר ברך
 המגדש שמו ברבים, לפי שבשעת
 השמד אין שמו מקודש ברבים אלא
 בסתר, על כן אין לנו לשנות,
 ע"כ ל"ו. והנה בשבולי חלקט עמד
 על המעם שאומרים "בסתר" וכתב
 בזה ב' טעמים. האחד, כדי לרוד
 את האדם ליראת שמים ואפילו
 בסתר ואפילו בלבבו. והשני,
 שנתקן בשעת השמד שלא היו
 יכולין לקרוא קר"ש בגלוי אלא
 בסתר. אלא שלמדנו מדבריו
 ג"כ על קטורה של תפילה זו שסוד
 תקנתה היה ברור של נזירות שמד
 שלא היו יכולים לקרוא קריאת
 שמע בגלוי, ולכן תיקנו לכל אחד
 שיאמר בביתו פסוק ראשון של
 קר"ש עם קצת תפילות לפניו
 ולאחריו, וכן כתב התיקון תפילה
 על פי שבולי חלקט הנ"ל, והרחיב
 לכאור זה לשנונו, ובשנתבונן בספרי
 הוכרונות לתעניות והשמידים
 שעברו על אבותינו בימי קדם נמצא
 שבימי מר בר רב אשי אחרי מות
 רב נחמן בר הונא בקש המלך
 (הפרסי) לעקור מלב תעניות היהודים
 שני עקרי האמונה הצרופה אהדות
 האל וחדוש העולם, וגור על
 היהודים לבטלי שמד את השבת
 ולבטלי קרוא את שמע, ובכל בתי
 הכנסיות הישבו ממעם המלך
 שומרים לבקש לשמור את היהודים
 מן הקריאות האסורות, השומרים
 בהם היו מתמהדרין בבתי הכנסיות
 עד בלות השעה השלישית על
 היום שהוא הזמן האחרון לקריאת
 שמע, ועל אותו הדור אמרו תכמינו
 י"ב לעולם יהא אדם ירא שמים
 "בסתר", כי אם אי אפשר לנו
 להיות יראי שמים בגלוי ירא נא
 את ה' אלקינו לכל הפחות בסתר,
 "להיות מודים על האמת", כונותם
 היפך לבטלי הדות על שקר
 למרות הוד הנמורה להכריחנו על
 כך, ואם גם מוכרחים אנחנו מפחד
 אייב להכחיד האמת תחת לשוננו,
 לכל הפחות נהיה עובדים אמת
 בלבבנו. מה עשו עובד החכמים
 שבאותו הדור, עמדו ותיקנו שתי
 תקנות, והאחת מהן היתה שקרא
 כל אחד ואחד פסוק היחוד בביתו
 מיד בקומו ממיטתו, טרם הגיע עת
 נוסית הציבור לבתי התפילה אשר
 שם כבר יתכו עליו השומרים פיו
 ולשנונו ובעד הפסוק הזה תיקנו נוסח מלוקט מנוסחאות קדומות לפניו ולאחריו, ובקריאת פסוק זה לבדו יצאו בדיעבד ידי חובת קריאת
 שמו של הש"ת, כדתניא 'שמע ישראל ה' אחד' וזהו קריאת שמע של ר' יהודה הנשיא, ע"כ ל"ז ע"ש. וכיצא בזה כתב ג"כ
 הלבוש (בס' מו), אלא שמדבריו משמע שעל ביטול הגויה תיקנו תפילה זו. והו לשנונו, ואחר כך יאמר 'אתה הוא עד שלא נברא העולם'
 וכו' עד 'ברוך אתה ה' מקדש שמו ברבים', וברכה זו נתקנה כנגד דורות שגורו בהן שמדות שלא לקרות קר"ש והוצרכו לקרותה בסתר,
 לכן מתחלת לעולם יהא אדם ירא שמים "בסתר" וכו', כלומר אף אחר שנתכבול השמד ורשאין לירא אותו בגלוי מ"מ מוכיחין שיהא כל
 אדם ירא שמים אף בסתר כלומר יהא אדם ירא שמים "בסתר" וכו' ומוסיימן 'מקדש שמו ברבים', שנתנתם תורה ושבת לה' יתברך שנתבטלה גיורת
 השמד

הורה אור השלם
 ה. לךך יהגה אימה
 איה ספר איה שוקל
 איה ספר את
 המגדלים: (שעשה לן)
 ו. בעת ההיא אביא
 אתכם בני אתן אתכם
 לשם ולתהלה בכל
 עפי הארץ בשבוי את
 שבותיכם לעיניכם
 אפר וי' צפניה ב'
 ליקוטים והגרות
 (א). כתב בשיח יצחק
 בסידור הגר"א וזה לשונו,
 לעולם יהא אדם ירא
 שמים בסתר ובגלוי, יש
 בני אדם אשר יראתם רק
 בגלוי לעיני הבריות ובסתר
 יעשו מה שלבם חפץ, ויש
 להיפך אשר בסתר יתנהג
 ברכי היראה והפשישות,
 אך בגלוי יתבייש מן יתגורו
 לרופי ולשמצה, ויאמרו
 עליו כי הוא צבוע, ויש
 אשר לא ירצה שיאמרו עליו
 שהוא צדיק וחדר, ועל כן
 יפריע קביעות ליפורו
 ויקצר תפילתו אם הוא
 במקום וראים, לךך אבר
 בסתר ובגלוי, ע"כ ל'
 (ב). כתב בסידור הירוקה
 (עמ' י"ז) וזה לשונו, רבו
 כל העולמים כלומר אדון
 כל הבריות אשר הם בעולם
 הזה ולעיתים ענין אבר,
 אתה אדון ומושל בכל
 העולמים, העולם הזה
 והעולם הבא ולעמלה
 ולטובה ובי"ח לעולמות
 גדולות ועולמות קטנות,
 וכל עולם כפלים מעולם
 הזה וכן עדן, ע"כ ל'
 ובש"ה (סס) כתב וזה
 לשונו, 'רבון העולמים',
 כינוי זה רומז על גדולתו
 יתברך, כי הוא רב ושליש
 על כלא, הלא לעולמו הוא
 מספר גבוה מעל גבוה, והוא
 עילת העולמות, ואנחנו אפר
 דם מרה נושה סרוחה ריטה,
 אין נמדבק בו, ע"כ ל'
 (ג). כתב בסידור הירוקה
 (עמ' י"ח) וזה לשונו, כי
 הכל הבל וזה מילת כנפיש
 מרה כבהמה, בהמה שמתה
 יש לה טוה, אבל אדם
 שמת אף על פי שפעברים
 עליו טכסיסין ומה,
 מעמידים אותו לדון,
 ומראים לו כל מעשיו ודנים
 אותו עליהם, ולא עוד אלא
 שאומרים לאדם מפני מה
 מתו בניך בחיך, בהמה
 נבלתה מטמא האדם הוא
 טמא ואינו טמא אחרים,
 בהמה טמאה טומאת ערב
 ואינה טמאה באתה, אבל
 נבלת האדם טמא ומטמא
 אחרים וטמא טומאת שבעה,
 וטמא באתה, על כן
 הצדיקים מואסים בעולם
 הזה שבויל הבל, ע"כ ל'
 (ד). כתב בספר היום זה
 ברוך המקדש
 שמו ברבים ואע"פ שהיה
 ראוי לחתום בביתו

(בוכורח) שם במקום הזה מצד הענין, אין בדינו כל חלקל בברכות ולברך ברכה אשר לא נמצאו אותה במגדל, לכן טוב שלא לחתום אלא יחי' כונותם עם הסם הנכבד והגורא ודי לו בזה, ע"כ ל' אכן הפמ"ל (עשין כ"ו)
 טנה ברכה זו במנין הברכות, וס"ל שכן אמר אותה שם. וכן מדיק בתוס' בפסחים (דף ק"ד: ד"ה כל), ע"ש. כתב הט"ו ס"י מ"ו ס"ק ט"ו) לדייק בתשובת הרשב"א ס"י ס"ה) שכתב וזה לשונו, אני אומר ברכה שלאחריה
 מקדש את שמו ברבים שהיא מן הירושלמי (ליאת בירושלמי). והוא נתנה דבי אליהו כאן, והיא נתקנה על קדושת השם ש"ך שפיר אהריה כשם שהיא מקדש שמו ברבים כך מחויבים אנו לקדש שמו ברבים וזה נכלל בכלל
 בכל לבנו וכו' ע"כ. שמע מדבריו ש"ל מקדש שמו ברבים דרך ברכה דהיינו בהוכחת השם ולומר בא"י מקדש כו', ע"כ. וכן הסכתה הגר"א לחתום ב"ש. (ה). כתב בסידור היריקה (עמ' כ"ב) וזה לשונו, אבינו
 וכו' עד 'ברוך אתה ה' מקדש שמו ברבים', וברכה זו נתקנה כנגד דורות שגורו בהן שמדות שלא לקרות קר"ש והוצרכו לקרותה בסתר, לכן מתחלת לעולם יהא אדם ירא שמים "בסתר" וכו', כלומר אף אחר שנתכבול השמד ורשאין לירא אותו בגלוי מ"מ מוכיחין שיהא כל
 אדם ירא שמים אף בסתר כלומר יהא אדם ירא שמים "בסתר" וכו' ומוסיימן 'מקדש שמו ברבים', שנתנתם תורה ושבת לה' יתברך שנתבטלה גיורת
 השמד
 (בוכורח) שם במקום הזה מצד הענין, אין בדינו כל חלקל בברכות ולברך ברכה אשר לא נמצאו אותה במגדל, לכן טוב שלא לחתום אלא יחי' כונותם עם הסם הנכבד והגורא ודי לו בזה, ע"כ ל' אכן הפמ"ל (עשין כ"ו)
 טנה ברכה זו במנין הברכות, וס"ל שכן אמר אותה שם. וכן מדיק בתוס' בפסחים (דף ק"ד: ד"ה כל), ע"ש. כתב הט"ו ס"י מ"ו ס"ק ט"ו) לדייק בתשובת הרשב"א ס"י ס"ה) שכתב וזה לשונו, אני אומר ברכה שלאחריה
 מקדש את שמו ברבים שהיא מן הירושלמי (ליאת בירושלמי). והוא נתנה דבי אליהו כאן, והיא נתקנה על קדושת השם ש"ך שפיר אהריה כשם שהיא מקדש שמו ברבים כך מחויבים אנו לקדש שמו ברבים וזה נכלל בכלל
 בכל לבנו וכו' ע"כ. שמע מדבריו ש"ל מקדש שמו ברבים דרך ברכה דהיינו בהוכחת השם ולומר בא"י מקדש כו', ע"כ. וכן הסכתה הגר"א לחתום ב"ש. (ה). כתב בסידור היריקה (עמ' כ"ב) וזה לשונו, אבינו
 וכו' עד 'ברוך אתה ה' מקדש שמו ברבים', וברכה זו נתקנה כנגד דורות שגורו בהן שמדות שלא לקרות קר"ש והוצרכו לקרותה בסתר, לכן מתחלת לעולם יהא אדם ירא שמים "בסתר" וכו', כלומר אף אחר שנתכבול השמד ורשאין לירא אותו בגלוי מ"מ מוכיחין שיהא כל
 אדם ירא שמים אף בסתר כלומר יהא אדם ירא שמים "בסתר" וכו' ומוסיימן 'מקדש שמו ברבים', שנתנתם תורה ושבת לה' יתברך שנתבטלה גיורת
 השמד
 רוב המקומות אל עליו, ומכיון בעיקר (בראשית לב) כי שרית עם אלקים נקרא ישראל, ע"כ ל'.

להם יברכך ה' וישמרך יאר ה' פניו אליך ויחנך. ישא ה' פניו אליך
וישם לך שלום. ושמו את שמי על בני ישראל ואני אנרכם.

אילו דברים שאין להם שיעור⁷ הפאה והנכורים והריאיון וגמילות
חסד ותלמוד תורה. אלו דברים שאזים אוכל פירותיהן בעולם הזה
והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והנאת
שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם.

אלהי הנשמה המהורה שנתת בי אתה יצרתה ואתה בראתה ואתה
עתיד ליטלה ממני ועתיד להחזירה לי. כל זמן שהנשמה בקרבי מודה
אני לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי רבון כל העולמים ואדון כל
הנשמות⁸ בא"י המחזיר נשמות לפגרים מתים. בא"י אמ"ה פוקח
עורים⁹. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם מתיר אסורים. ברוך אתה
ה' אלהינו מלך העולם זוקף כפופים. ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם מגביה שפלים¹⁰. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם מלביש
ערומים. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אוזר ישראל בגבורה.
ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם עוטף ישראל בתפארה. ברוך אתה
ה' אלהינו מלך העולם המכין מצעדי כל גבר. ברוך אתה ה' אלהינו
מלך העולם שעשה לי כל צרכי. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם
הרוקע הארץ על המים. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן
לשכוי בינה להבחין בין היום ובין הלילה. ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם שלא שמתני גוי. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא
שמתני אשה. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שלא שמתני עבר.

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על האמת ודובר אמת
בלבבו וישכים [ויעריב] ויאמר¹¹ ריבון כל עולמים [צדיק בכל הדורות
רחמן מלא רחמים] לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך
כי על רחמך הרבים. מה אנו מה חיינו מה צדקותינו מה גבורתינו
[בכ"ר: מה כוחינו] לפניך ה' אלהינו [ואלהי אבותינו] הלא כל
הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים
כבלי השכל וידועים כבלי בינה וכל מעשינו תוהו וימי חיינו הבל

לפניך [שכן כתוב בדברי קדשך] ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הכל. אבל אנחנו עמך וצאן מרעיתך בני אברהם אברהם שנשבעת לו בהר המוריה ורע יצחק יחידך שנעקד על גבי מזבחך עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת אותו ישראל וישורון. לפיכך אנו חייבין להודות לך ולשבחך ולפארך ולרוממך ולקדש את שם קדשך [נו"א שמך] בעולם וליתן הודאה ושבח לשמך ולומר לפניך בכל יום אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלינו ומה יפה ירושתינו אשרינו שאנו משכימים ומעריבים ערב ובקר ואומרים בכל יום [פעמ]יים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. אתה הוא עד שלא נברא העולם [נו"א קודם שנברא] ואתה הוא משנברא העולם. אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא. קדש את שמך הגדול והקדוש בעולם וישועתך תרום ותגבה קרננו. בא"י מקדש את שמו ברבים. אתה הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים קבץ קויד מארבע כנפות הארץ יכירו וידעו כל באי העולם כי אתה הוא ה' האלהים לבדך לכל ממלכות הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ ומי ככל מעשה ידך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה. אבינו שבשמים עשה עמנו כעבור שמך הגדול והקדוש וקיים לנו מהרה את הדבר שהבטחתנו על יד נביאך בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה'.

אחר כך יאמר:

בא"י [אמ"ה] האל המהולל בפי עמו¹² משובח ומפואר תמיד בלשון כל חסידיו ועבדיו בשירי דוד עבדיך נהללך ה' אל' ובשבחך ובזמרו נודך נשבתך נפארך נרוממך נערי' נמליכך נזכיר שמך מלכינו ואלהינו יחד בא"י מלך מהו[לל] בתושבחות.

יהי כבוד ה' לעולם ישמח ישראל במעשיו¹³. יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם. ממזרח שמש ועד מבואו מהולל שם ה'. רם על כל גוים ה'

ברכות השחר

טו

ודקא תקינו מדרש חלוסי חלמוד, דגרסינן בפרק מאימתי אמר רב יהודא אמר שמואל השמים לקרות קודם שיקרא ק"ש. צריך לזכר. לאחר שקרא ק"ש אין צריך לזכר, שכבר נפטר באהבה רבה. ורב המנונא אמר למקרא צריך לזכר. למשנה אין צריך לזכר. ר' אליעזר אומר אף למשנה צריך לזכר, לחלמוד אין צריך לזכר. ר' יוחנן אמר אף לחלמוד צריך לזכר. אמר רב חייל בר אשיאן זימנין סגיאין הוה קאימנא קמיה דרב לחנויי בספרא דבי רב, הוא תורת כהנים, ומקדים ומשי ידיה ומצרך ומתני לן. כ"א

ומאן דמנח תפלה של יד מצרך

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להניח תפילין. כ"ב

ועל של ראש מצרך

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין. כ"ב

וכד מכסי בטלית אפילו מאה זימני מצרך

ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף בציצית. וכן נמי בסוכה.

ודוקא ציממא אצל זליליא לא, שאין מצות ציצית אלא ציוס.

וכן תפילין, כל זמן שמניחן מצרך עליהם. תנא כשהוא מניח, מניח של יד ואח"כ מניח של ראש. וכשהוא חולץ, חולץ של ראש ואח"כ של יד. ומצות תפילין אינה זלילה ולא בשצמות ולא צימים טובים. כ"ג

לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומוודה על האמת ודובר אמת בלבבו וישכם ויאמר. כ"ד

רבון כל העולמים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים, מה אנו מה חיינו מה חסדנו מה צדקנו מה ישענו מה כחנו מה גבורתנו מה נאמר לפניך ה' אלהינו, הלא הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים

כא. ברכות י"א ע"ב בשנויים.

כב. ברכות ס' ע"ב.

כג. מנחות ל"ז ע"ב.

כד. תנא דבי אליהו סוף פרק כ"א, עד לעיניכם אמר ה'.

כבלי מדע ונבונים כבלי השכל. כי כל מעשה ידינו תהו וימי חיינו הבל לפניך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל. אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה, זרע יצחק עקידך שנעקד על גבי מזבחך, עדת יעקב בנך בכורך שמאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו קראת אותו ישראל וישורון.

לפיכך אנו חייבים להודות לך ולשבחך ולפארך וליתן שבח והודאה לשמך. וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום אשרינו מה טוב חלקנו מה נעים גורלנו מה יפה מאוד ירושתנו. שאנו משכימין ומעריבין ערב ובקר בכל יום תמיד ואומרים.

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד

אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם. אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא בעולם הבא. קדש שמך בעולמך ובישועתך תרום ותגביה קרננו ברוך אתה ה' מקדש שמו ברבים. אתה הוא ה' אלהינו בשמים ובשמי השמים העליונים, אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים, קבץ קוין מארבע כנפות כל הארץ. יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה ה' לבדך על כל ממלכות הארץ, אתה עשית את השמים ואת הארץ כי כל מעשה ידיך עליונים ותחתונים אין מי יאמר לך מה תפעל, אבינו שבשמים עשה עמנו פלא בעבור שמך הגדול הגבור והנורא. קיים לנו מה שהבטחתנו ככתוב. בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ותהלה בכל עמי הארץ בשובי את שבותיכם לעיניכם אמר ה' ^{כד}.

סדר התפלות

שנויי נוסחאות

ברכה לשונה [אלהינו]
מלך העולם. נחמוס נלנד
ליה מ' אלהינו.

מקורות וצינונים

אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים ט"ו חסלה י"א וט"ז וע"י הגר"א שס ה"ג ד"ה ל' המ"א ונהגו. ברכה ראשונה ט"ו וקורא פסוקים אלו ט"ו וקורא מתהלה ט"ו ואח"כ קורא ט"ו ברכה אחרונה ט"ו חסלה י"ג ועמ"ש ט"ו ימלוך י"י לעולם אמן ואמן כגליון ט"ו החמוס ט"ו כלן הערה סה"ל אלנין [הגליון] ימלוך י"י לעולם אלהין ציון לדור ודור הללויה. הגמ"י [6] ושונה ט"ו ודורש ט"ו רבנו מנחם ט"ו חסלה ה"ג-ה"ד והגר"א שס. ועמ"ש ט"ו.

[6] נהגו העם לקרות בכל יום בשחר אחר שקורין פרשת צו וברכת כהנים קוראין משנה זו אילו דברים שאין להן שיעור הפיאה והבכורים והראיון וגמילות חסדים אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כיבוד אב ואם וגמילות חסדים והבאת שלום בין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם. אמר ר' זירא בנות ישראל הם החמירו על עצמן שאפילו רואות דם טיפה כחרדל יושבות עליה שבעת ימים נקיים. תנא דבי אליהו כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא שני הליכות עולם לו אל תיקרא הליכות אלא הלכות. אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שני וכל בניך למודי י"י ורב שלום בניך. לעולם יהא אדם ירא שמים בסתר ומודה על האמת ודובר אמת בלבבו ישכים ויאמר רבוץ כל העולמים לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמיך הרבים מה אנו מה חיינו מה חסדינו מה צדקינו מה מעשינו מה נאמר לפניך י"י אלהינו הלא הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי כל מעשינו תוהו וימי חיינו הבל לפניך כמו שכתוב בדברי קדשך ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל הבל אבל אנחנו עמך בני ברייתך בני אברהם אוהבך שנשבעת לו בהר המוריה זרע יצחק עקיבך שנעקד על גבי מזבחך עדת יעקב בנך בכורך שמאבהתך שאהבת אותו ושמחתך ששמחת בו קראת אותו ישראל וישורון לפיכך אנו חייבין להודות לך ולשבחך ולפארך וליתן הודייה ושבח לשמך חייבין אנו לומר לפניך בכל יום ערב ובקר שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד אשרינו מה טוב חלקינו מה נעים גורלינו מה יפה מאד ירושתינו אשרינו שאנו משכימין ומעריבין ואומרין שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד אתה הוא קודם שנברא העולם ואתה הוא אחר שנברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון קדש את שמך הגדול והקדוש בעולמך ובישועתך תרים ותגביה קרנינו ברוך מקדש את שמו ברכים אתה הוא י"י לכרך אתה עשית את השמים ושמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כולם וצבא השמים לך משתחווים אתה הוא י"י האלהים אשר בחרת באברהם והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם אתה הוא ושנותיך לא יתמו י"י מלך י"י מלך י"י ימלוך לעולם ועד ברוך י"י לעולם אמן ואמן.

ברכה ראשונה שמברכין לפני פסוקי הזמירות זה הוא נוסחה ברוך שאמר יהיה העולם ברוך הוא ברוך אומר ועושה ברוך גוזר ומקיים ברוך מרחם

על הארץ ברוך מרחם על הבריות ברוך מעביר אפילה ומביא אורה ברוך משלם שכר טוב ליראייו ברוך שאין לפניו לא עולה ולא שכחה לא כזב ולא מרמה לא משוא פנים ולא מקח שוחד ברוך אל חי לעד וקיים לנצח ברוך אתה י"י [אלהינו] מלך העולם האל המהולל בפי עמו משוכח ומפואר בלשון כל חסידיו ועבדיו ובשירי דוד בן ישי עבדך משיחך נהללך י"י אלהינו בשבחו ובזמרו נודך נשבחך נפארך נמליכך נזכיר שמך מלכינו אלהינו יחד יחיד חי בעולמים משוכח ומפואר עדי עד שמו ברוך אתה י"י מלך מהולל [3] בתושבחות.

וקורא פסוקים אלו יהי כבוד י"י לעולם ישמח י"י במעשיו יהי שם י"י מבורך מעתה ועד עולם ממזרח שמש עד מבוא מהולל שם י"י רם על כל גוים י"י על השמים כבודו י"י שמך לעולם י"י זכרך לדור ודור י"י בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה ישמחו השמים ותגל הארץ ויאמרו בגוים י"י מלך י"י מלך י"י מלך י"י ימלוך לעולם ועד י"י מלך עולם ועד אברו גוים מארצו י"י הפיר עצת גוים הניא מחשבות עמים ועצו עצה ותופר דברו ולא יקום כי עמנו אל רבות מחשבות בלב איש ועצת י"י היא תקום עצת י"י לעולם תעמוד מחשבות לבו לדור ודור כי הוא אמר ויהי הוא צוה ויעמוד כי בחר י"י בציון אוה למושב לו כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו כי לא יטוש י"י עמו ונחלתו לא יעוזב והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרכה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו י"י הושיעה המלך יענינו ביום קראינו אשרי יושבי ביתיך עוד יהללוך סלה אשרי העם שככה לו אשרי העם שיי"י אלהיו.

וקורא מתהלה לדוד ארוממך אלהי המלך ובו' עד סוף ספר תלים ואחר כך קורא פסוקים אלו ברוך י"י לעולם אמן ואמן ימלוך י"י לעולם אמן ואמן ויברך דוד את י"י לעיני כל הקהל ויאמר דוד ברוך אתה י"י אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם לך י"י הגדולה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך י"י הממלכה והמתנשא לכל לראש והעושר והכבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך כוח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל ועתה אלהינו מודים אנחנו לך ומהללים לשם תפארתך ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה.

ברכה אחרונה שלאחר פסוקי הזמירות זה הוא נוסחה ישתבח שמך לעד מלכינו המלך הגדול והקדוש בשמים ובארץ כי לך נאה י"י אלהינו שיר ושבח הלל וזמרה ברכות והודיית נצח גבירה גדולה תהלה ותפארת עוז מלכות וממשלה מעזה ועד עולם ברוך אתה י"י אלהינו מלך העולם מלך גדול התושבחות אל ההודיות אדון כל המעשים הבוחר בשירי זמרה חי העולמים.

הגהות מיימוניות

מן חנני לעולם יסלם אדם שנתנו יס"ו וקדישין לו יתקנו רמב"ן מדלס חנני תלמוד. ע"כ מסי' : [3] ומאן דחמיס מוולל גיבוס החושבנות מסתקין ליה כדאיתא פק קמא דתענית (טו) :

[6] בסדר רב עמדת מנכך ברכת התורה וקורא פרשת תמיד וסויה משנת לחיבו מקומן ודוים י"י מדות דרבי ישמעאל כך נמצא בתשובות ומנא כל ישראל שפאספמיה. ויהיה דלמה רב ספרא חמיס רבי יחיאל

רעה מיצר הרע משטן המשחית מדינה של גיהנם מדין קשה ומבעל דין קשה בין בן ברית ובין שאינו בן ברית.

יהי רצון⁸ מלפניך יי אלהי ואלהי אבותי שלא אחטא ומה שחטאתי לפניך מרק ברחמך הרבים אבל לא על ידי יסורים וחלאים רעים. ויהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי.

בא"י אמ"ה אקב"ו לעסוק בדברי תורה. הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו ובפיפות עמך בית ישראל ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי עמך בית ישראל כולנו (כי"ג: וצאצאי כל עמך בית ישראל) יודעי שמך ולומדי תורתך. בא"י המלמד תורה לעמו ישראל. בא"י אמ"ה אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. בא"י נתן התורה.

יברכך יי וישמרך. יאר יי פניו אליך ויחנך. ישא יי פניו אליך וישם לך שלום. אילו דברים שאין להם שיעור: הפיאה והביכורים והראיון וגמילות חסדים ותלמוד תורה. אילו דברים שאדם עושה אותם ואוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא. אילו הן: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים (וביקור חולים והכנסת אורחים והשכמת בית המדרש¹⁰) והבאת שלום שבין אדם לחבירו ותלמוד תורה כנגד כולם.

שליש במקרא: וידבר יי אל משה לאמר. צו את בני ישראל וגו'.

וצצת מוסיף: וביום השבת שני כבשים וגו'.

וצראש חלק מוסיף: ובראשי הדישים תקריבו וגו'.

וערבה ליי מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות.

שליש במשנה: איזהו מקומן של זבחים קדשי קדשים וכו'. פרים הנשרפים שעירים הנשרפים

וכו'. חטאות הציבור והיחיד וכו'. העולה קדשי קדשים וכו'. זבחי שלמי ציבור ואשמות וכו'.

התודה ואיל נזיר וכו'. שלמים קדשים קלין וכו'. הבכור והמעשר והפסח וכו'.

שליש בתלמוד: ר' ישמעאל אומר בשלש עשרה מדות וכו'.

בי"ג

בי"ג. בי"ג. בי"ג

לעולם⁹ יהא אדם ירא שמים צסתר ומודה על האמת ודובר אמת כלבבו וישכים ויאמר:

רבון העולמים¹⁰ לא על צדקותינו אנחנו רבון כח {כליט} העולמים¹⁰ לא על צדקותינו

שינויי נוסחאות

כג. החוספה כבי"ג (ובגמ' ליתא). כד. יה"ר זה מופיע כבי"ל אחרי יה"ר שחילוני. כה. יברכך ואילו דברים ליתא כבי"א. וכהא מנהיג דיני תפלה סי"ג. כו. המוקף כבי"ש. ולקוח משבת קכ"ו. והנוסח הנהוג מורחב יותר. כז. לעולם יהא וכו' כבי"ל וכי"מ, וליתא כבי"ש וכי"ג. כח. נוסח רבון העולמים הועתק מכי"ש, ואינו שאר כה"י בהשואה לנוסח זה. כט. המוקף כבי"מ.

8. זו תפילת רבא "בתר צלותיה", שם יז, א. 9. בסרע"ג השלם, גולדשמידט עמ' ו: "ואמרו חכמים לעולם יהא ... והביאו הטור ס"ס מו. והמקור בתנא דבי אליהו רבא פכ"א: "מכאן אמרו לעולם יהא אדם ירא שמים יראה גמורה ...", והוב"ד בשה"ל סי' ו, וכ' שקדמונינו הנהיגו לאומרו בכל יום קודם הזמירות. ורבינו שלמה הרגיל שלא לומר לעולם יהא ... מפני שתהיין לומר וכי בסתר יהא אדם יר"ש ולא בגלוי, ומתחילין לומר רבון

כ"ג. כ"ד. כ"ה

אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמך הרבים, [י"י שמעה י"י סלחה י"י הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך] מה אנו מה חיינו [מה חסדינו מה ישעינו] מה צדקינו מה כוחינו [כ"ג: מה צדקינו מה ישעינו מה כוחינו. כ"ד: מה כוחנו מה צדקינו] מה גבורתינו. מה נאמר לפניך י"י אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשינו תחו וימי חיינו הבל לפניך, שכך כתוב ומותר [ה]אדם מן הבחמה אין כי הכל הבל. אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אהבך שנשבעת לו בחר המוריה זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח ועדת יעקב בנך בכורך, כי מאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו וקראת אותו ישראל וישראל. לפיכך אנחנו חייבין להודות לך ולשבחך ולפארך ולרוממך וליתן שבח וחודיה לשמך, וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום תמיד אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו ומה יפה ירושתנו, אשרינו שאנו משכימים ומעריבים ומייחדים שמך פעמיים בכל יום ואומרים שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד.

כ"ג. כ"ד. כ"ה

אנחנו מפילים תחנונינו לפניך כי על רחמך הרבים, [י"י שמעה י"י סלחה י"י הקשיבה ועשה אל תאחר למענך אלהי כי שמך נקרא על עירך ועל עמך] מה אנו מה חיינו [מה חסדינו מה ישעינו] מה צדקינו מה כוחינו [כ"ג: מה צדקינו מה ישעינו מה כוחינו. כ"ד: מה כוחנו מה צדקינו] מה גבורתינו. מה נאמר לפניך י"י אלהינו ואלהי אבותינו הלא כל הגבורים כאין לפניך ואנשי השם כלא היו וחכמים כבלי מדע ונבונים כבלי השכל כי רוב מעשינו תחו וימי חיינו הבל לפניך, שכך כתוב ומותר [ה]אדם מן הבחמה אין כי הכל הבל. אבל אנחנו עמך בני בריתך בני אברהם אהבך שנשבעת לו בחר המוריה זרע יצחק יחידו שנעקד על גבי המזבח ועדת יעקב בנך בכורך, כי מאהבתך שאהבת אותו ומשמחתך ששמחת בו וקראת אותו ישראל וישראל. לפיכך אנחנו חייבין להודות לך ולשבחך ולפארך ולרוממך וליתן שבח וחודיה לשמך, וחייבין אנו לומר לפניך בכל יום תמיד אשרינו מה טוב חלקינו ומה נעים גורלינו ומה יפה ירושתנו, אשרינו שאנו משכימים ומעריבים ומייחדים שמך פעמיים בכל יום ואומרים שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד.

אשרינו שאנו משכימים ומעריבים ואומרים [ואומרים לו פעמים לו באהבה לח] שמע ישראל י"י אלהינו י"י אחד.

אתה הוא [אדון לט] עד שלא נברא העולם ואתה הוא משנברא העולם, אתה הוא אתה הוא אדון קודם שנברא העולם ואתה הוא אדון משנברא העולם, אתה בעולם

שינויי נוסחאות

ל. חסר כ"ג. לא. המוקף כ"ג. וכ"ג. לב. המוקף כ"ג. לג. הגדול כ"ג. לד. וחייבין ... יום תמיד כ"ג. לה. אשרינו וכו' כ"ג. וכ"ג. לו. ואומרים ליתא כ"ג. לז. פעמים ליתא כ"ג. לח. באהבה כ"ג. כלכל. לט. כ"ג. וכ"ג. מ. כ"ג. מא. כ"ג. (וכסורים היום): קדש את שמך על מקדישי שמך וקדש שמך בעולמך.

תפילה זו אחר קרבנות, וכסדרו של רבינו. וכ"ה לעיל הלכות שחרית ס"ה, ולקמן ה"י שבת ס"ב. וראה גם

בי"ד

הזה ואתה הוא לעולם הבא ושנותיך לא יתמו. קדש את שמך בעולמך וקדש את שמך על מקדישי שמך, ובישועתך מלכינו תרום ותגביה קרנינו. בא"י מקדש את שמך ברבים.

בי"ב. בי"ש. בי"ג

{א"מ} בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא ושנותיך לא יתמו. קדש את שמך בעולמך מא וקדש את שמך על מקדישי שמך, ובישועתך תרום ותגביה קרנינו. בא"י מקדש את שמך ברבים.

אתה הוא י"י אלהינו בשמים ממעל ובשמי השמים העליונים. אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים. קבץ קווים מארבע כנפות כל הארץ, יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה אלהים לבדך עליון על כל ממלכות הארץ. אתה עשית את השמים ואת הארץ ואת הים ואת כל אשר בם. ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה. אבינו שבשמים עשה עמנו בעבור שמך הגדול וקיים לנו י"י אלהינו מהרה מה שהבטחתנו בקבלה על ידי צפניהו חוזה, ככתוב בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהילה בכל עמי הארץ בשוכי את שבותיכם לעיניכם אמר י"י.

אתה הוא {י"ימב} אלהינו בשמים ממעל ובשמי השמים העליונים. אתה הוא ראשון ואתה הוא אחרון ומבלעדיך אין אלהים. קבץ קווים מארבע כנפות הארץ, ויכירו וידעו כל באי עולם כי אתה אלהים לבדך בכל ממלכות הארץ. ואתה עשית את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בם. ומי בכל מעשה ידיך או בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה. אבינו שבשמים עשה עמנו בעבור שמך הגדול וקיים לנו מה שאמרת בעת ההיא אביא אתכם ובעת קבצי אתכם כי אתן אתכם לשם ולתהילה בכל עמי הארץ בשוכי את שבותיכם לעיניכם אמר י"י.

ברכי^{מג} נפשי את י"י וכל קרבי את שם קדשו. ברכי נפשי את י"י ואל תשכחי כל גמוליו. י"י בשמים הכין כסאו ומלכותו בכל משלה. ברכו י"י מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו. ברכו^{מז} י"י כל צבאו משרתיו עושי רצונו. ברכו י"י כל מעשיו בכל מקומות ממשלתו ברכי נפשי את י"י. ברכי נפשי את י"י אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. יהי כבוד י"י לעולם ישמח י"י במעשיו. אשירה ליו"י בחיי אזמרה לאלהי בעודי. יערב עליו שיחי אנכי אשמח ביו"י. יתמו הטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את י"י הללויה.

יהי רצון מלפניך י"י אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו.

שינויי נוסחאות

מב. המוקף כבי"מ (וכ"ה בתל"א ובסדורים). מג. ברכי נפשי וכו' כבי"ל בלבד. מד. מכאן עד "הוד והדר לכשת", גם כבי"ש. ולח"כ: ברוך י"י אלקים אלקי ישראל מן העולם ועד העולם ואמר כל העם הללויה.